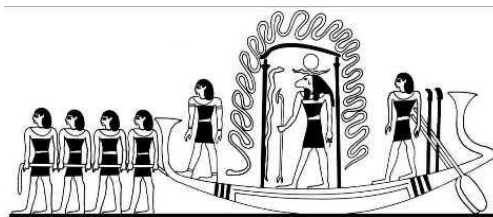

MEHEN Nieuws (6)
11 augustus 2011

MEHEN, Studiecentrum voor het oude Egypte

43^e Ständige Ägyptologen Konferenz (SÄK) te Leipzig" (Bep Koek)

Mehen bezocht bovengenoemde conferentie die elk jaar in Duitsland plaatsvindt, deze keer van 22 tot 24 juli in Leipzig. Het thema was dit jaar:

"Egyptologen en egyptologie tussen keizerrijk en stichting van de beide Duitse staten (1871-1949)".

In juli 1989, dus nog vóór de val van de muur, vond de SÄK voor de eerste keer in Leipzig plaats.

Sindsdien is er heel veel gebeurd: in Leipzig vonden in de Nicolaikirche en omgeving steeds grotere vreedzame demonstraties plaats die uiteindelijk "Die Wende" tot gevolg hadden. In de jaren daarna zijn heel veel gebouwen in de oude binnenstad grondig gerestaureerd en het Egyptologisch Instituut bevindt zich in een zeer modern universiteitsgebouw aan de Augustusplatz.

De Nicolaikerk in Leipzig (foto Jan Koek)

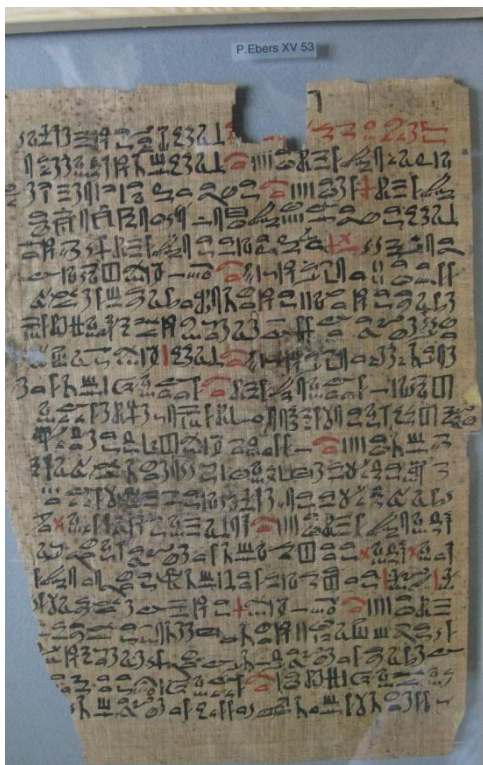
Na de registratie en welkomstwoorden op vrijdag 22 juli volgden berichten van de diverse egyptologische instituten uit Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. Prof.Dr. Stefan Rebenich uit Bern hield een "Festvortrag" met als titel "Tussen weigering en aanpassing. De oudheidkundige wetenschappen in het Derde Rijk". Daarna wandelden wij naar het Grassimuseum aan de Johannisplatz, waar een geanimeerde receptie voor alle 480 deelnemers was georganiseerd. Heel veel Duitstalige egyptologen die verbonden zijn aan universiteiten, musea, instituten etc. waren aanwezig. Als "éminences grises" zagen wij prof. dr. J. Assmann en prof. dr. D. Wildung, de vorige directeur van het Neues Museum in Berlijn. Maar ook spraken wij nog even met mevrouw Dr. Barbara Magen, die de Mehengroep vorig jaar heeft rondgeleid over de Egyptische afdeling van het Roemer und Pelizaeus Museum in Hildesheim.

Zaterdag 23 juli was de belangrijkste dag, waarop maar liefst 13 voordrachten van elk 30 minuten werden gegeven door Duitstalige egyptologen. De egyptologie tijdens het Nationaal-Socialisme, "Het

Duitse Huis” in Thebe van 1904-1958, de politieke invloed op de afdeling in Cairo van het Deutsches Archeologisches Institut (DAI) tijdens de werkzame tijd van Hermann Junker (1929-1949) kwamen o.m. aan de orde en een aantal bekende egyptologen uit die tijd, zoals Hermann Kees, Ludwig Borchardt, Bissing, Hölscher, Hermann Junker, Hedwig Fechheimer en Georg Steindorff. Hermann Kees bijv. behoorde tot de N.S.D.A.P. en zes andere nationaal-socialistische organisaties. Hij was van 1924-1945 professor in de Egyptologie in Göttingen en had een belangrijke rol bij het verwijderen van Joodse hoogleraren bij de universiteit. Na 1945 kon hij de toets der “Entnazifizierung” niet doorstaan: van 1951-1956 bekleedde hij een leerstoel aan de Ain Shems-universiteit in Cairo. Hermann Junker was in Cairo partijlid, maar in Wenen zou hij zich ver van de partij gehouden hebben en stond hij vnl. bekend als een katholieke priester, wat hij in werkelijkheid ook was. Bissing was docent aan de universiteit in Utrecht en lid van de N.S.D.A.P. Hij had goede banden met Rudolf Hess. Zijn egyptologische verzameling was sinds 1918 in Den Haag tentoongesteld (Carnegielaan 16), maar kwam in 1935 in het Kestner Museum in Hannover terecht en zijn Grieks/Romeinse objecten gingen naar het Allard Pierson Museum in Amsterdam. Siegfried Schott was eveneens lid van de N.S.D.A.P. en majoor in de Wehrmacht. V. Bothmer verzette zich tegen het Nationaal-Socialisme en emigreerde in 1938 naar de V.S. Polotsky emigreerde naar Israël en ook Georg Steindorff was een jood die in 1939 naar de V.S. vluchtte. Zijn zuster en haar man stierven in Duitsland.

’s Avonds was er een buffet in de Moritzbastei en aansluitend een disco, die tot ver in de nachtelijke uurtjes schijnt te zijn doorgedaan. De volgende morgen om 9.30 uur was dan ook lang niet iedereen op tijd aanwezig. De Duitse, Oostenrijkse en Zwitserse archeologische instituten presenteerden hun werkzaamheden en onderzoeken in Egypte. Na de koffiepauze volgden nog enkele kleinere presentaties, o.a. van de Internationale Associatie van Egyptologen. Rond het middaguur eindigde de conferentie met een afsluitende discussie.

’s Middags was er voor de liefhebbers gelegenheid om in de Bibliotheca Albertina de Papyrus- und Ostrakasammlung te bezoeken, waar prof. dr. R. Scholl ons het een en ander vertelde over de totstandkoming van de collectie en wij met eigen ogen de beroemde “Papyrus Ebers” mochten aanschouwen! Een bijzondere afsluiting van een interessante conferentie, waar de Duitse egyptologen en egyptologie tijdens het Derde Rijk na ruim 65 jaar door de Duitsers zelf onder de loue werden genomen!

Papyrus Ebers

Ingang Ägyptisches Museum (foto's Jan Koek)

Tijdens deze dagen had het “Ägyptisches Museum” ruimere openingstijden dan normaal en veel

deelnemers maakten van de gelegenheid gebruik om de mooie collectie te bekijken. (zie hieronder).

Het "Ägyptisches Museum" te Leipzig

De Egyptische collectie bestaat voor het grootste deel uit objecten die verkregen zijn uit opgravingen door het museum en de universiteit Leipzig zelf. Met name de opgravingen van Georg Steindorff in Gizeh en Aniba (Nubië) hebben bijgedragen aan deze mooie collectie. Het is dan ook geen wonder dat er vele stukken uit het Oude Rijk aanwezig zijn, zoals de bijna volledige grafuitrusting van schrijver Nefer-ihî en de beelden alsmede de dienaarbeelden uit het graf van Djasja. Tevens is er een gezichtsfragment van Cha-f-ra en diverse reliëffragmenten uit het Oude Rijk.

Er is een kleine ruimte waarin aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van het schrift. Ook is er een ruimte gewijd aan de predynastieke tijd, waar aardewerk uit de Nagadaperioden tentoongesteld staat, naast schitterend vaatwerk van calciet, kalksteen, dioriet e/o graniet. Ook de schminkpaletten ontbreken niet. De volgende zaal bevat alle vondsten uit Nubië, vnl. Aniba en Kerma. Opmerkelijk zijn de scarabeeën met Dodenboekspreek 30B uit Aniba die (bijna) allemaal een mensenhoofd hebben; tevens is er terracotta sarcofaag. Vrij uniek zijn de twee standaarden voor schalen uit Aniba.

De volgende ruimte bevat voor mij persoonlijk het hoogtepunt van de collectie, nl. de grafuitrusting van de priester Herisjef-hotep uit het eind van de 1^e Tussentijd (zie foto). Niet

Hoofdeinde van de buitenkist

Voeteneinde van de buitenkist (foto's Jan Koek)

alleen de kleurig beschilderde binnen- en buitenkist zijn te bewonderen, maar ook zijn mummiemasker, vier bootmodellen, een model van een graanschuur, twee houten beelden, hoofdsteenen, sandalen, stokken, bogen, sieraden en zelfs mummiewindsels.

Op de bovenverdieping domineert een model van het piramiden- en dodentempelcomplex van Sahoera. Twee houten standaarden met Wepwawet (zie foto) bewaken de toegang tot de ruimte waarin de dodencultus centraal staat. Hierin ligt o.a. de mummie en de mummiekist van Ta-di-Wesir, verder liggen er objecten ten behoeve van het monddopeningsritueel en de mummificatie. Het grootste gedeelte van deze verdieping wordt ingenomen door de studiecollectie: vitrines met scarabeeën, amuletten, sjabti's, sieraden, een chronologische opstelling van keramiek, beeldhouwwerk en godenbeeldjes.

Een bekend object uit deze collectie is een ostrakon met de tekening van een meisje dat de oven aanblaast. In de studiecollectie was ook een mooie aryballos in de vorm van een egel (zie foto onder verslag Mehendag). Tenslotte moet nog genoemd worden de monumentale cederhouten sarcofaag

van Hed-Bastet-iroe uit de 4^e tot 3^e eeuw v. Chr. en 212 cm hoog. Het is het oudste object in de collectie dat in 1842 werd aangekocht.

Wepwawet (foto Jan Koek)

Nieuwe tentoonstellingen (Ingrid van Sprakelaar)

Ook de afgelopen periode zijn er weer nieuwe tentoonstellingen te melden. Vermeldenswaard is dat de tentoonstellingen nu een jaar worden bijgehouden en dat inmiddels meer dan 250 tentoonstellingen via de website www.mehen.nl zijn bekend gemaakt.

EGYPTE

- * De 19 voorwerpen uit het Metropolitan Museum die uit het graf van Toetanchamon zouden stammen, zijn aangekomen in Egypte

NEDERLAND

- * Leiden: Foto's over schoonvegen (= vernietigen recent erfgoed) Goerna en Luxor, van 30-9-11 t/m 5-2-12

AUSTRALIË

- * Melbourne, Toetanchamon, verlengd van 17-7 t/m 6-11-11

BELGIË

- * Brussel, Jubelparkmuseum, tot 6-11-11: Toetanchamon (begeleidende tentoonstelling van Heizel)
- * Brussel, Egypt - a state of mind. Van 1-1-2012 t/m 30-1-2013

CANADA

- * Richmond, Toetanchamon en snoepjes-gebouwen, van nu t/m 5-9-11

DUITSLAND

- * Braunschweig: Altägypten in Braunschweig (de collectie van het Herzog Anton Ulrich-Museum wordt tentoongesteld), van voorjaar 2012 t/m onbekend.
- * Hamm, kindertentoonstelling verlengd van 31-7 t/m 4-9-11
- * Hamm, schenkingen van museumvereniging, van 12-11-11 t/m 15-4-12
- * Leipzig, bruiklenen Hildesheim, van 5-5 t/m 5-9-11
- * Speyer, bruiklenen uit Turijn, van maart 2012 t/m onbekend
- * Tübingen, hemeltentoonstelling verlengd van 31-7 t/m 3-10-11

FRANKRIJK

- * Chambéry, van 10 t/m 19 sept. 2011 (Beurs): Toutankhamon
- * Lyon, Émile Guimet, van 30-3-12 t/m 2-7-12

GROOT-BRITTANNIË

- * Edinburgh, mummies (reistentoonstelling RMO die eerst naar Rotterdam komt) van 11-2-12 t/m 27-5-12
- * Manchester, van 30-9-11 t/m 6-9-12: Unearthed, Ancient Egypt (kindertentoonstelling)
- * Manchester, in 2012 nieuwe galerij met o.a. dierenmummies en veel interactieve mogelijkheden

Amonhotep III en Teje tijdelijk in Leipzig (foto Jan Koek)

KOREA

- * Seoel, van 15-1-11 t/m maart 2012: Tutankhamun. His Tomb and his Treasures

SPANJE

- * Irun, van nu t/m 20-11-11: Egypte. De romantische blik
- * Valencia, van 28-9-11 t/m 15-1-12: Tanis

VERENIGDE STATEN

- * Ann Harbor, Karanis deel 1 en 2 (resp. 16-9-11 t/m 18-12-11 en 27-1-12 t/m 6-5-12)
- * Boston, Lost Egypt: Ancient Secrets, Modern Science, van 27 mei 2012 t/m onbekend
- * Charlotte, Mummies of the World (reistentoonstelling), van 11-11-11 t/m 8-4-12
- * Chicago, handel en munten, van 11 t/m 28 aug. 2011
- * Milwaukee, Cleopatra (reistentoonstelling), 14-10-11 t/m 29-4-12
- * San Bernardino, Treasures from Ancient Egypt: Selection from the Permanent Collection. Was op 31 juli afgelopen, maar staat er weer van 30 september 2011 - 31 juli 2012.
- * Tucson, Toetanchamon verlengd van 1 t/m 31-8-11

VENEZUELA

- * Caracas, Toetanchamon (reistentoonstelling) van juli 2011 t/m onbekend

ZWITSERLAND

- * Zürich, Mummies: mens, medicijn, magie, van 23-9-11 t/m 8-1-12

Lezingen najaar 2011/voorjaar 2012

De data en de sprekers voor komend seizoen zijn vastgelegd, noteert u vast de data in uw agenda. Alle lezingen zijn in het RMO, van 14.00 tot 16.45 uur, m.u.v. 20 september: aanvang 14.30 uur

dinsdag 20 september 2011

Kleren maken de mens. Textiel in het oude Egypte
drs. Diana de Wild

zondag 6 november 2011
Erotiek en seksualiteit in het oude Egypte
Cathelijne Devens

MMA, New York (foto Jan Koek)

woensdag 28 december 2011
De tempel van Seti I te Kanaïs
Jan Koek

zaterdag 14 januari 2012
De betekenis van de Iboetent
drs. Sigrid van Roode

woensdag 14 maart 2012
Het goud van de farao's
dr. Hans Albers

dinsdag 17 april 2012
De rol en de betekenis van het nijlpaard in het oude Egypte
Jan Koek

zaterdag 28 april
dr. Christian Greco (Onderwerp volgt nog.)

Voor meer informatie zie www.mehen.nl (onder lezingen).

Op 7 januari zal door Mehen een rondleiding georganiseerd worden in de Kunsthal te Rotterdam over de tentoonstelling "Mummies! Het ontrafelde geheim". Dit is een reizende tentoonstelling over de gehele wereld van ca. 225 objecten uit het RMO te Leiden. U kunt zich hiervoor al aanmelden!

Reis naar Soedan in november/december 2011

Deze bijzondere 14-daagse reis naar Soedan gaat zo goed als zeker door. Deze reis naar de cultuur en de monumenten van de zuiderburen van Egypte is van zaterdag 26 november t/m vrijdag 9 december 2011. De prijs voor deze Soedanreis bedraagt € 2.545,- voor donateurs van Mehen en € 2.590,- voor niet-donateurs. De toeslag voor een éénpersoonskamer is € 310,-. Hoogtepunten van deze reis zijn o.a. Chartoem en het museum, de piramiden van Meroe, de tempels van Naga en Musawwarat es Soefra, Gebel Barkal, Kerma en de tempel van Amonhotep III te Soleb en uiteraard het schitterende landschap en de vriendelijke bevolking.

Voor meer informatie zie www.mehen.nl (onder reizen).
Aanmelden via de website of telefonisch

Studiereis naar Egypte met als thema de "Dachla oase"

Unieke combinatie van colleges en site bezoek! Van vrijdag 10 februari t/m vrijdag 17 februari 2012, m.m.v. prof. dr. O. Kaper en D. Schulz

Programma in het kort:

Vlucht rechtstreeks naar Luxor, de volgende dag met de bus naar de Dachla-oase met vijf overnachtingen in hotel Badawiya Dachla, waar ook de colleges zullen worden gegeven. 's Morgens colleges door Jan Koek en drie avonden colleges door prof. dr. O. Kaper en D. Schulz.

Uil in Kellis en hergebruikte blokken van een tempel in Qasr (foto's Jan Koek)

Onderwerpen die aan de orde komen:

- de tempel van Deir el Hagar,
- tempel van Toetoe te Ismant el Charab (Kellis),
- de mastaba's uit het Oude Rijk van Qila el Daba en de stad Ain Aysil,
- de Romeinse stad Amheida,
- de graven van Moezawaka: Petosiris en Pedoebast,
- de tempel van Ain Birbya,
- de Sethtempel te Moet el Charab.

De prijs is voorlopig vastgesteld op € 990,-- p.p. De toeslag voor een éénpersoonskamer is € 90 ,--. De prijs is gebaseerd op 15 personen. Voor meer informatie zie www.mehen.nl (onder reizen).

De piramiden van Elefantine en Ombos

In Mehen Nieuws (5) is aandacht besteed aan de piramiden van Koela en Edfoe. Deze keer enkele foto's van twee andere piramiden uit het zevental (trap)piramiden die verspreid door Egypte liggen, nl.

- de piramide van Elefantine en
- de piramide van Ombos (Noebt).

De piramide van Elefantine ligt op het zuid-westelijk gedeelte van het eiland en heeft een basislengte van 18,46 m. De hellingshoek bedraagt 13° en is nog 5,1 m hoog. Oorspronkelijk had de piramide drie treden.

Op Elefantine is een grote granieten kegel gevonden met een inscriptie van Hoeni, waaruit is op te maken dat Hoeni in ieder geval de bouwheer was van deze piramide.

De piramide van Elefantine, overzicht noordzijde en detail van de zuid-westhoek (foto's Jan Koek)

De piramide van Ombos is nog ca. 4,5 m hoog met een hellingshoek van 10° . De basislengte is 18,39 m en had waarschijnlijk ook drie treden.

De piramide van Ombos/Noebt, overzicht en detail (foto's Gonny Olie)

Verslag van de Mehendag op 18 juni 2011 (Caroline Montanus)

Op zaterdag 18 juni vond de donateursdag van Mehen plaats in de filmzaal van het RMO. Jan en Bep hadden de middag weer 'ouderwets' goed voorbereid, want wij kregen allemaal een persoonlijke brief van hen met het programma. De opkomst was groot, van de 93 donateurs was het overgrote deel gekomen. Alle deelnemers kregen bij binnenkomst de Mehen-pen uitgereikt. Er was een boekenmarkt, waar boeken uit de nalatenschap van Cor Molenaar voor 'leuke prijsjes' in de wacht konden worden gesleept.

Bep opende de middag met een aantal huishoudelijke mededelingen waarin zij o.a. de aandacht vestigde op een boekje met artikelen van een aantal Egyptologen over diverse onderwerpen. Het zal in september verschijnen. De kaft zag er al veelbelovend uit.

Verder wees Bep op de Mehen-website, waarop nu al een indrukwekkende lijst staat van alle Egyptologische tentoonstellingen in musea over de hele wereld, samengesteld door Ingrid van Sprakelaar. In de loop van de komende tijd zal er een lijst met alle farao's en één met alle goden op de website komen.

De lezing van Jan Koek behandelde de rol en de betekenis van de egel in het Oude Egypte, genaamd 'Stekeligheden'. Jan somde een aantal kenmerken op van de nu nog in Egypte levende egels, te weten de grootooregel en de woestijnegel. Iedereen was compleet vertederd door een foto van een jonge grootooregel, die gemakkelijk in de palm van je hand past. Egels zijn goed resistent voor vergiften als blauwzuur en tetanusgif, waardoor ze in staat zijn schorpioenen en ander ongedierte te

verorberen. Het zijn dus erg nuttige diertjes. Hun paringsritueel werd, vergezeld van een afbeelding van een oudegyptisch beeldje, besproken. Het gaat er voorzichtig aan toe! Egels werden in het Oude Egypte als huisdier gehouden. Of ze op de menukaart stonden is niet bekend.

Aryballos in de vorm van een egel, Mehendag, overzicht zaal in het RMO (foto Els van der Steen)
Leipzig (foto Jan Koek)

Er zijn in het Oude Egypte veel afbeeldingen en beeldjes gemaakt van de egel, maar er is erg weinig tekst over, zodat we slechts kunnen gissen welke rol de egel speelde in de cultuur.

De enige tekst waarin de egel wordt genoemd is de Medische papyrus Ebers, waarin gesproken wordt van de henta of hentj, een stekeldier (of mogelijk toch een stekelvarken?), waarvan de stekels, verwerkt in een recept, goed zouden helpen in geval van haaruitval.

Vanaf de 5^e dynastie worden flora en fauna afgebeeld in de mastaba's. De egel staat o.a. in de graven uit het Oude Rijk van Nianch-chnoem en Chnoemhotep, Ptahhotep, Mereroeka, zowel in een kooi als loslopend in een jachttafereel, maar ook in de graven uit het Middenrijk van Chnoemhotep (Beni Hassan) en dat van Senbi in Meir.

Ook dicht bij huis is een afbeelding van egels te vinden in de mastaba van Hetep-her-Achet in het RMO (in de ingang van de mastaba zitten drie egels in een kooitje).

Blijven we zitten met een aantal vragen: waarom werd de egel afgebeeld in het Oude Egypte en wat was zijn rol? Volgens Hornung vertegenwoordigt de egel, als tegenhanger van Ra, de goddelijke zorg voor de hele schepping, omdat het diertje een levenswijze heeft die de Egyptenaren mogelijk in verband brachten met de terugkeer van de zon. Ook staat de egel voor wedergeboorte als hij uit zijn winterslaap(je) komt en continuïteit in de cyclus van geboorte en nieuw leven.

Ook kunnen aan de egel in het Oude Egypte de volgende kwaliteiten worden toegedicht:

- De egel heeft goede ogen en weet in het donker zijn weg te vinden. Hiermee is hij een goede begeleider van de doden in de onderwereld. Met zijn stekels geeft hij bescherming tegen het kwaad.
- Er zijn afbeeldingen van boten met een egelskop op de voorplecht. De egel is in staat om de windrichting te voorspellen, wat zijn plek op de boot zou kunnen verklaren.
- De blauwe kleur van de faience beeldjes van egels staat voor wedergeboorte.
- De amuletjes in de vorm van een egel zijn kwaadafwerend.
- De aanwezigheid van de egel tijdens de jacht staat voor de succesformule.

In de pauze kon men onder het genot van een kopje koffie of thee bijpraten met mede-donateurs, waaronder vele oude bekenden.

Vervolgens nam Joost Golverdingen ons mee naar de nadagen van de Amarna-periode, waarin hij fictie en feiten trachtte te scheiden. Hij legde uit dat de namen van Achnaton, Nefertiti en Smenchkare in de loop van de tijd aan verandering onderhevig zijn geweest. Een grondig onderzoek hiernaar zou misschien wat licht kunnen werpen op de vele vragen waar we geen antwoord op weten. Zoals wie is nu Smenchkare? Werd Nefertiti verbannen naar het noorden van de stad? In welk regeringsjaar

kwam de Hettitische prins Zananza naar het koninklijk hof? Hoe belangrijk was Kya, de bijvrouw van Achnaton? Het blijven voorlopig vragen waarop nog niet het definitieve antwoord is gegeven. Daarna nam Jan het woord om de zeer geslaagde donateursdag af te sluiten.

Desroches Noblecourt overleden

Op 24 juni 2011 is Christiane Desroches-Noblecourt, de “grande dame” van de Franse egyptologen, op 97-jarige leeftijd overleden. Zij was een van de drijvende krachten achter het plan om de Nubische monumenten te redden, bij de bouw van de Aswandam. Ook was zij een van degenen die de beroemde tentoonstelling over Toetanchamon in 1968 in Parijs organiseerde.

Zij schreef meer dan twintig boeken, waarvan er drie een wereldbestseller werden:

- Toetanchamon. Leven en dood van een farao
- Ramses II. La Véritable Histoire.
- Hatsjepsot.

Een van haar belangrijkste bijdragen is naar mijn mening echter het boek over de kleine tempel van Aboe Simbel: “Le petit temple d’Abou Simbel. Nofretari pour qui se lève le dieu-soleil.” uit 1968.

Verder heeft ze veel geschreven over de redding van de Nubische tempels, over de beeldhouwkunst in het Nieuwe Rijk en over de vrouw in het oude Egypte.

Robert Partridge overleden

Bob Partridge, voorzitter van de “Manchester Ancient Egypt Society” en uitgever van het magazine “Ancient Egypt”, is op zondag 10 juli 2012 overleden. Hij was schrijver, fotograaf en gaf lezingen over egyptologische onderwerpen. Hij heeft drie boeken geschreven over het oude Egypte:

- Faces of Pharaohs. Royal mummies and coffins from Ancient Thebes (1994).
- Transport in Ancient Egypt (1996).
- Fighting Pharaohs. Weapons and Warfare in Ancient Egypt (2002).

Voor meer informatie zie www.mehen.nl of mail naar mehen@hetnet.nl of bel nr. 0318 – 471689.

Voor alle betalingen: rekeningnummer 67.19.36.387 t.n.v. B.J. Koek-Overvest e/o J.G. Koek te Elst.

Wij hopen u binnenkort bij één van onze activiteiten te ontmoeten en wensen u een goede tijd toe!

Met vriendelijke groeten,
namens Mehen

Bep en Jan Koek